

> Retouradres Postbus 1600 3800 BP Amersfoort

College van B&W van Gemeente Arnhem
T.a.v. de vergunningverlener
Postbus 3066
6800 EL ARNHEM

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

Contactpersoon
Natasja Hogen
T
n.hogen@cultureelerfgoed.nl

Olonummer

Onze referentie
1422336

Bijlagen
0

Datum 28 juli 2023
Betreft Wabo advies omgevingsvergunning rijksmonument

Naam Sonsbeek
Adres Zijpendaalseweg 30
Postcode/plaats 6814CL Arnhem
Gemeente/provincie Arnhem; Gelderland;
Monumentnummer 528869

Geacht college,

Op 25 juli 2023 vroeg u mij voorafgaand aan de aanvraag omgevingsvergunning monumenten te adviseren over de voorgenomen wijziging(en) van bovengenoemd monument.

Bij de beoordeling heb ik de voorlopige stukken betrokken zoals deze zijn aangeleverd en/of besproken tijdens het vooroverleg.

Preadvies

Met dit preadvies wordt gewezen op de gevolgen van het voorgestelde plan voor de monumentale waarden. Een definitief oordeel over het plan kan pas gegeven worden nadat een definitieve omgevingsvergunningsaanvraag is ingediend. Ik verzoek u om dit advies bij de verdere planontwikkeling te betrekken.

Het plan

Het plan betreft de (permanente) plaatsing van het kunstwerk 'Feestaardvarken' in Park Sonsbeek. Voorgesteld wordt om het kunstwerk te plaatsen op het Jansveld, grenzend aan de Zijpendaalseweg, tussen de hier aanwezige bebouwing. Het veld rondom het kunstwerk wordt hierbij voorzien van een zandpakket. Het kunstwerk heeft een lengte van kop tot staart van ongeveer 27 meter, en een breedte van ruim 10 meter. Het hoogste punt wordt gevormd door de snuit van het aardvarken, met een hoogte van ongeveer 9 meter. Onduidelijk is hoe het kunstwerk wordt gefundeerd.

Monumentale waarde

Het park behorend tot de historische buitenplaats Sonsbeek is aangelegd in landschapsstijl en dateert in de huidige verschijningsvorm hoofdzakelijk uit de jaren twintig van de 19de eeuw. De aanleg kenmerkt zich door paden met slingerend verloop en door een bijzonder fraai uitgewerkt stelsel van zichtlijnen over bloemrijke weiden en vijverpartijen in het beekdal, ingekaderd door bosranden en boomgroepen. De gebouwde elementen in het park, maar ook delen van de omringende stedelijke bebouwing vormen afwisselend de focuspunten in de taferelen. In de directe omgeving van het hoofdgebouw, aan de noordoostzijde, zijn nog relictten van de 18de-eeuwse, formele lanenstructuur aanwezig.

De tuin- en parkaanleg zijn van algemeen cultuurhistorisch en tuinhistorisch belang vanwege:

- wegens de ouderdom;
- wegens de gaafheid;
- wegens de kwaliteit van het ontwerp waarbij knap gebruik gemaakt is van de terreinomstandigheden en bestaande opstallen;
- als een fraai voorbeeld van een landschappelijke aanleg uit het begin van de 19de eeuw in samenhang met het in dezelfde tijd verbouwde hoofdgebouw;
- wegens de karakteristieke afwisseling van open en gesloten ruimtes;
- wegens de vista's vanuit en naar het hoofdgebouw over de vijvers en naar het beekdal;
- wegens het karakteristieke padenpatroon;
- wegens de opmerkelijke waterwerken;
- wegens de visueel-ruimtelijke context waarin de gebouwen een bewuste plaats hebben gekregen.

Gevolgen van het plan voor de monumentale waarde

De hoofdingang van het park ligt aan de Apeldoornseweg. Deze wordt gevormd door een halfrond voorplein, waarachter twee portierswoningen liggen met daartussen de toegang. Vanaf de ingang voert een weg direct naar het dichtbij gelegen huis Sonsbeek. Vanuit het huis is een waaier van zichten geschapen in de vorm van door boom- en beplantingsgroepen gescheiden taferelen. De stedelijke fronten langs de Zijpendaalseweg en de Sonsbeekweg spelen in deze zichten een belangrijke rol. Omgekeerd is er langs dezelfde zichtlijnen vanuit de omgeving een steeds wisselend zicht op het huis Sonsbeek.

Naast het spel van de zichtlijnen die in samenhang met de paden, de beplanting en het reliëf zijn ontworpen, is de waterrijke ligging optimaal benut in het parkontwerp. Dit blijkt ook uit het grote aantal watergerelateerde rijksmonumenten die in het complex zijn opgenomen: de Agnietenmolen met forellenkwekerij, Witte watermolen, watervallen, grot en watergoten, en bruggen. Veel van deze objecten liggen nabij het Jansveld omdat dit het laagste deel van het park is en benedenloop van de Jansbeek. Hierbij hoort een fraaie vegetatie van vochtige bloemrijke graslanden.

Hoewel ik veel waardering heb voor het Feestaardvarken als solitair kunstwerk, heeft de plaatsing van het Feestaardvarken op het Jansveld, mede door de forse afmetingen, grote impact op de zichtlijnen van en naar het park en huis. Het kunstwerk gaat geen relatie aan met de historische context. Hiermee heeft de

voorgestelde plaatsing negatieve gevolgen voor zowel de landschappelijke als cultuurhistorische waarden van park Sonsbeek.

Het Jansveld speelt daarnaast een belangrijk rol in de waterhuishouding van het park. De waterlopen en waterwerken in het park zijn van belang voor de algehele waterhuishouding van het park, en vertegenwoordigen hoge cultuurhistorische en landschappelijke waarden. Plaatsing van het kunstwerk op het Jansveld heeft verstrekende gevolgen voor de waterhuishouding op deze plek, die vervolgens op enige wijze zullen moeten worden opgevangen. Dit heeft negatieve consequenties voor de historische parkaanleg op deze plek. Ook om die reden adviseer ik negatief op het voorstel om het kunstwerk op de voorgestelde plek te plaatsen.

In meer algemene zin ben ik van mening dat het Feestaardvarken door haar forse afmetingen een te dominant onderdeel vormt in de kwetsbare historische context van park Sonsbeek. De hoogteverschillen in het park, de vele zichtlijnen, de bijzondere opzet met afwisselend bloemrijke weiden, bos en parkbos, en de unieke waterelementen met hun complexe waterhuishouding in het park verdragen naar mijn oordeel een dergelijke forse ingreep niet. Geadviseerd wordt daarom om een passende locatie te zoeken voor dit kunstwerk buiten de historische tuin- en parkaanleg van park Sonsbeek, Zijpendaal of Gulden Bodem.

Ik blijf graag op de hoogte van eventuele verdere ontwikkelingen en zie een definitief plan met belangstelling tegemoet.

Uitgangspunten

Voor meer informatie over aanpassing, restauratie en verduurzaming van rijksmonumenten kunt u onder andere terecht bij '*Uitgangspunten en overwegingen advisering gebouwde en groene rijksmonumenten*' op www.cultureelerfgoed.nl en op www.stichtingerm.nl

Vragen

Mocht u nog vragen hebben over de inhoud van dit advies, dan kunt u contact opnemen met de contactpersoon die in het briefhoofd vermeld staat.

De staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
namens deze,
de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed,

Hogen, Natasja
adviseur architectuurhistorie